

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti

- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Qo'ng'irotboy Avezimbetovich

Elektron nashr. 424 sahifa, 30-iyun, 2023-yil.

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Rae Kvon Chung, Janubiy Korea, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi

Abdurahmonov Qalandar Xodjayevich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi

Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari

Toshkulov Abduqodir Hamidovich, i.f.d., prof., O'zbekiston Respublikasi Prezidentining yoshlar, fan, ta'lim, sog'liqni saqlash, madaniyat va sport masalalari bo'yicha maslahatchisi o'rinbosari

Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, i.f.d., O'ZR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri o'rinbosari

Sharipov Qo'ng'irotboy Avezimbetovich, t.f.d., prof., TDIU rektori

Oblamuradov Narzulla Naimovich, i.f.n., dots., O'ZR Tabiat resurslari vaziri o'rinbosari

Djumaniyazov Maqsud Allanazarovich, Qoraqalpog'iston Resp. Tabiat resurslari qo'mitasi raisi

Axmedov Durbek Kudratillayevich, i.f.d., prof., O'ZR Oliy Majlisi qonunchilik palatasi deputati

Utayev Uktam Choriyevich, O'ZR Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari

Ochilov Farxod, O'ZR Bosh prokuraturasi iqtisodiy jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti bo'limi boshlig'i

Eshov Mansur Po'latovich, i.f.d., prof., TDIU Akademik faoliyat bo'yicha prorektori

Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, i.f.d., prof., TDIU YoMMMB birinchi prorektori

Abdurahmanova Gulnora Qalandarovna, i.f.d., prof., TDIU Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori

Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, i.f.d., prof., "O'IRIAM" ilmiy tadqiqot markazi direktori – prorektor

Yuldashev Maqsud Abdullayevich, p.f.d., prof., TDIU Moliya-iqtisod ishlari bo'yicha prorektori

Karimov Norboy G'aniyevich, i.f.d., prof., TDIU huzuridagi PKQTMO tarmoq markazi direktori

Hakimov Nazar Hakimovich, f.f.d. TDIU profesor

Yuldashev Mutallib Ibragimovich, i.f.d., TMI professori

Samadov Asqarjon Nishonovich, i.f.n., TDIU Marketing kafedrasini professori

Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, t.f.d., Rossiya xalqlar do'stligi universiteti professori

Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, i.f.d., prof., Xalqaro "Nordik" universiteti rektori

Aliyev Bekdavlat Aliyevich, f.f.d., TDIU professori

Po'latov Baxtiyor Alimovich, t.f.d., prof., Atrof-muhit va tabiatni muhofaza qilish texnologiyalari ilmiy-tadqiqot instituti

Axmedov Javohir Jamolovich, i.f.f.d., "El-yurt umidi" jamg'armasi ijrochi direktori o'rinbosari

Isakov Janabay Yakubbayevich, i.f.d., TDIU professori

Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, t.f.f.d., Toshkent arxitektura-qurilish universiteti katta o'qituvchisi

Kamilova Iroda Xusniddinova, i.f.f.d., TDIU dotsenti

Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, i.f.f.d., TDIU dotsenti

Sevil Piriyeveva Karaman, PhD, Turkiya Anqara universiteti doktoranti

Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, TDIU katta o'qituvchisi

Rustamov Ilhomiddin, f.f.n., Farg'ona davlat universiteti dotsenti

Ekspertlar kengashi:

Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, i.f.d, TDIU dotsenti

Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti

Imomqulov To'liq Burxonovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti,
O'ZR Tabiat resurslari vazirligi,
O'ZR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

"Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot"
jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi 336/3-sonli
qarori bilan ro'yxatdan
o'tkazilgan.

MUNDARIJA

Sanoat korxonalarida energiyadan foydalanish samaradorligini oshirishning asosiy yo'nalishlari	6
Buzrukxonov Sardorxon Sarvarxon o'g'li , mustaqil izlanuvchi	
Klasterlarni rivojlantirishda fermer xo'jaliklarining strategik boshqaruvi	11
Karimova Nilufar , tayanch doktorant	
Application of Information and Communication Technology to Promote Economic Development of Tourism Services in Uzbekistan	16
Peng Xinge , PhD Researcher	
O'zbekistonda qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan samarali foydalanishning asosiy yo'nalishlari	21
Xotamov Ibodulla Sadullayevich , i.f.n., professor, Najmiddinov Yakhyo Fazliddin o'g'li , kafedra assistenti	
Suv ta'minot korxonalarida biznes jarayonlari bo'yicha boshqaruv hisobi tizimida hisob yuritishning xususiyatlari	28
Saidakbarov Xusniddin Abdusalomovich , PhD, katta o'qituvchi	
O'zbekiston ichki oziq-ovqat tovarlari bozorini to'ldirishning o'ziga xos xususiyatlari	31
Azlarova Munira Muhammad Amin qizi , tadqiqotchi	
Assessing the Implementation of Sustainable Practices in Higher Education Institutions to Drive the Transition towards a Green Economy: A Management Perspective	40
Kuzikulova Dilfuza	
Qualitative functional development in industrial production	49
Ziyayeva Mukhtasar Mansurdjanovna , TSUE, DSc, assistant professor	
Temir yo'l transportini mahalliyashtirishni moliyalashtirish mexanizmning hozirgi holati	54
Xamrayev Djamshid Panjiyevich , mustaqil tadqiqotchi	
Enhancing Education Management for Green Development in Engineering Programs: Strategies, Challenges, and Outcomes	61
Eshbayev Oybek , Department of English Language	
Exploring the Role of Effective Management Practices in Achieving a Sustainable Green Economy	68
Rozikov Ravshan , Department of English Language	
Enhancing Vocational Competence of Future Economists through English Language Lessons in the Context of the Green Economy	76
Kurbanova Nigina , Department of English Language	
Empirical test of regional economic innovation and development along the Belt and Road	85
Kalonov Mukhiddin Bahritdinovich , professor	
Shao Junling , PhD student, researcher	
Analysis of the Impact of Cross border Investment and International Economic Integration	90
Zhao shenghan	
Yashil iqtisodiyotni moliyalashtirishda bank moliya texnologiyalarining ahamiyati	96
Abduraximova Dilora Karimovna , PhD	
Rivojlangan mamlakatlarda bilimlar iqtisodiyoti konsepsiyasidan samarali foydalanish yo'nalishlari	101
Xasanxonova Nodira Isametdinovna , PhD	
Biznes inkubator orqali kichik biznes va xususiy tadbirkorlik subyektlarini shakllantirishda "yashil logistika" tamoyillaridan foydalanish	107
Narzullayev Shodiyor Eshpulatovich , kafedra assistenti	
Innovatsion faoliyatning asosi – intellektual salohiyat	112
Kaxorova Anora Nusratovna , kafedra assistenti	
Ijro hokimiyati organlari faoliyatini baholash mezonlari tushunchasi va turlari	118
Qahramon Usmanovich Umidullayev , yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori (PhD)	
Temir yo'l transportida mahalliyashtirishni moliyalashtirishning huquqiy asoslari	124
Xamrayev Djamshid Panjiyevich , mustaqil tadqiqotchisi	
Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlari bo'yicha moliyaviy hisobot: tayyorlash va avtomatlashtirish	129
Tulayev Mirzakul Salamovich , dotsent	
O'zbekistonda kichik tadbirkorlikni rivojlantirishning samarali yo'llari	133
Sh. B. Babayev , dotsent; M. R. Qulmetov , dotsent	
Sug'urta kompaniyalari to'lov qobiliyatini kengaytirish yo'nalishlari	138
G'aniyev Shahriddin Vohidovich , professor, i. f. d. (DsC), Qarshiyev Daniyar Eshpulatovich , i. f. f. d. (PhD)	

Повышении роли цифровой трансформации банков в современном этапе развития экономики	144
Жиянова Наргиза Эсанбоена , к.э.н., проф., Азимжонова Малика Шавкат қизи , специалист первой категории	
To'qimachilik korxonalarida tejamkor ishlab chiqarishni tashkil etishda mehnat resurslari va ishlab chiqarish quvvatlaridan foydalanish samaradorligi	150
Yaxyayeva Inobat Karimovna , dotsent, PhD	
Liquidity and recent changes of government securities market in the United States, the United Kingdom and Japan.....	154
Kholikov Khamidulla Vaydulla ugli	
“История экономических учений” как основная дисциплина в подготовке конкурентоспособных кадров экономистов	160
Хакимов Назар Хакимович , доктор философских наук, профессор	
The importance of strategic management and strategic leadership	166
Reyimberdiyev Baburbek Adilbek o'g'li	
Exploring the Role of Higher Education in Fostering Green Economy Transition: A Systematic Analysis of Curriculum Integration and Skill Development.....	170
Xasanova Zarina , Department of English Language	
Inson kapitalini joriy etish tizimi va xodimlar daromadi o'rtasidagi o'zaro ta'sir tahlili.....	178
M. O. Hamroqulov , katta o'qituvchi	
Yetuk mutaxassis tayyorlash – kelajak uchun sarmoya.....	185
Farhod Bagibekovich Xalimbetov	
Analysis of new established and liquidated enterprises as a basis for jobs (On the example of Samarkand region)	188
Saidov Nurali Rakhimovich	
Basing and forecasting the priorities of introducing innovative medical services in Khorezm region.....	193
S. M. Rakhimova	
Оптимизации операционной стратегии и повышение экономического потенциала хлопково-текстильных кластеров	197
Джурабаев Отабек Джурабаевич , доцент	
Soliq to'g'risidagi qonunlarni buzganlik uchun yuridik javobgarlikka tortishning huquqiy asoslari	204
Hakimov Feruz Xurshid o'g'li , talaba	
Hayot sug'urtasining rivojlanishi va uning ijtimoiy hayotdagi o'rni	207
Baratova Dinora Alisherovna , katta o'qituvchisi	
Edge Computing texnologiyalari	213
Qulmatova S. , PhD, katta o'qituvchi; Karimov Botir , katta o'qituvchi	
Aksiyadorlik kapitalida davlat ulushini qisqartirish va xususiylashtirish holati	218
Mamatov Bahromjon Shavkatovich , PhD, dotsent	
Xususiylashtirishning ijobiy imijini shakllantirishning nazariy jihatlarini.....	223
Odilova Sitora Sayfitdin qizi , katta o'qituvchi	
Tomorqa xo'jaliklarida oziq-ovqat mahsulotlari yetishtirish hajmining prognoz ko'rsatkichlari	228
Saydullayeva Fotima Jozilovna , assistant	
O'zbekiston sug'urta bozori rivojlanishining o'ziga xos xususiyati.....	235
Xasanov Xayrulla Nasrullayevich	
O'zbekiston yoshlarida volontyorlik faoliyatini rivojlantirishning ijtimoiy-siyosiy va huquqiy mexanizmlari: jahon va mahalliy tajriba	241
Qudratov Anvarmirzo Murodillayevich , siyosiy fanlar bo'yicha falsafa doktori (PhD)	
Культурологический аспект преподавания русскоязычной литературы Казахстана в ВУЗе	247
Оспан Айзада Бейсенқызы , докторант 2 курса	
Tijorat banklarida kreditlash riskini boshqarish holati tahlili.....	251
Mirzoyev Feruz Mamurjonovich , mustaqil izlanuvchi	
Tijorat banklari aktivlarini diversifikatsiyalashning zamonaviy holati va tendensiyalari.....	259
Abdualim Abdujabbor o'g'li Abdurazzoqov , mustaqil tadqiqotchi	
Significance and prospects of using economic-mathematical models in analysis of our country's economic growth	267
Rasulov Jamshid Shokir o'g'li	
Bank daromadlilik ko'rsatkichlariga makroiqtisodiy omillar ta'siri.....	274
Madraimov Xabibulla Madaminovich , assistant o'qituvchi	

Xizmat ko'rsatish sohasini rivojlantirishning ilmiy konsepsiyalari	282
Mamatov Mamajan Axmadjonovich , i.f.n., dotsent	
Qishloq xo'jalik mahsulotlari ishlab chiqarishni rivojlantirishning makroiqtisodiy barqarorligini ta'minlash	288
Ergashova Nargiza Boboxonovna , talaba	
Budjet-soliq va pul-kredit siyosatini muvofiqlashtirishning nazariy yondashuvlari	296
Hakimjon Hakimov , tadqiqotchi	
Innovatsion-brokerlik faoliyatini rivojlantirishda moliyaviy injiniringni ahamiyatini oshirish istiqbollari	301
Saipnazarov Sherbek Shaylavbekovich , dotsent	
O'zbekistonda inson kapitalini rivojlantirishda ta'lim xizmatlari bozorining ahamiyati	306
Babadjanova Malika Ruzimovna , assistent o'qituvchi	
O'zbekiston sug'urtalovchilarining moliyaviy barqarorligini ta'minlashda qayta sug'urtaning roli	312
Kamilov Baxramjon Umardjonovich	
Shaxs ma'naviy-axloqiy tarbiyasi hamisha muhim	317
Bekdavlat Aliyev , professor, falsafa fanlari doktori	
Jismoniy shaxslar daromadini soliqqa tortishning zamonaviy tendensiyalari	321
O. T. Nurmatov , PhD	
Milliy mahsulotning mazmuni, tarkibiy qismlari va harakat shakllarini tadqiq qilishning nazariy-uslubiy asoslari	327
Abdullayev Suyun Artiqovich , O'zbekiston jahon tillari universiteti prorektori	
O'zbekiston Respublikasidagi yirik tijorat banklari kreditlash amaliyotining ekonometrik tahlil va natijalari	335
Kaxxarov Ulug'bek Xalmatovich , mustaqil izlanuvchi	
Aksiyadorlik jamiyatlari faoliyatda ichki nazorat va auditning xususiyatlari	346
Saidaxmedova Aida Mirzayevna , katta o'qituvchi	
Yangi O'zbekistonda yog'-moy korxonalari personalini boshqarishni takomillashtirish	352
D. A. Azlarova , PhD	
The Intersection of Sustainability and Economic Development: Balancing Environment and Business Needs	360
Kholikova Rukhsora Sanjarovna , PhD, Izzatulloev Bakhodir Ubaydullo ugli , student	
Davlat-xususiy sheriklikni tashkil etishning huquqiy-institutsional mexanizmlari	364
Zuhra Abdikarimova , tayanch doktorant	
Zamonaviy portfel nazariyasi asosida samarali portfelni shakllantirish	370
Sindarov Fazliddin Qahramonovich , kafedra assistenti	
Iste'molchilarning qandolat mahsulotlariga bo'lgan talablarini raqamli platformalar orqali tadqiq qilish yo'llari	376
To'ychiyeva Vasila Faxriddin qizi , assistent	
Investitsiya muhiti va faoliyati natijalarini baholash uslublari	381
B. K. Tuxliyev , professor	
Sanoat korxonalarida resurslar salohiyatini tizimli tahlil qilish – korxonalarining iqtisodiy barqarorligini ta'minlash omili sifatida	386
Madraximova Gulasal Ro'zimboy qizi , PhD	
Mintaqada kichik biznes va xususiy tadbirkorlik rivojlanishi tahlili (Xorazm viloyati misolida)	391
Aminboy Sa'dullayev , i.f.n, dotsent, Dilshod Vaisov , magistr, Farhod Egamberganov , magistr	
Xizmatlar ko'rsatish korxonalarini soliqqa tortish amaliyoti va uni takomillashtirish	397
Pardayev Jamshid Muzaffarovich , tadqiqotchi	
Asosiy kapitalga yo'naltirilgan investitsiyalar: yutuqlar, kamchiliklar va yechimlari	403
Muxitdinova Kamola Alisherovna , PhD	
Directions of attracting foreign capital and specific characteristics of the eurobond transaction	407
Gafurov Olimjon , teacher, Kholmuminov Humoyun , teacher, Abrueva Sevinch , student,	
Формирование международных систем бухгалтерского учета в условиях глобализации экономики	411
Ф. Т. Абдувахидов , доцент, А. Ю. Нурмухаммедов , доцент	
Qishloqda turizmni tashkil etishning mamlakatimiz taraqqiyotiga ta'siri	417
Jo'rayeva Nargiza Abduvohidovna , dotsent	
Public debt, poverty and economic growth of Uzbekistan	420
Mirzamakhmudov Marufjan Mahamadsharif ugli	

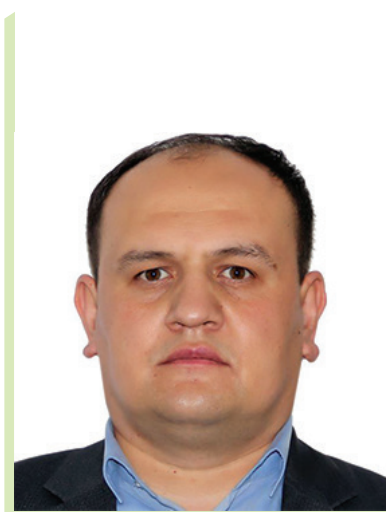

O'ZBEKISTONDA KICHIK TADBIRKORLIKNI RIVOJLANTIRISHNING SAMARALI YO'LLARI

Babayev Sh. B.
TDIU dotsenti

Qulmetov M. R.
TMI dotsenti

Annotatsiya: maqolada O'zbekistonda kichik tadbirkorlik faoliyatida samaradorlikni oshirishning takomillashtirish yo'llari, tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirishga ta'sir etuvchi omillar o'rganilgan. Jumladan, iqtisodiyotda kichik tadbirkorlikning roli, tadbirkorlik faoliyati yordamida yechilishi mumkin bo'lgan masalalar yoritilgan.

Kalit so'zlar: tadbirkorlik, tadbirkor, iqtisodiy, korxona, savdo, xarajat, mehnat bozori, kapital, daromad darajasi, xususiy-lashtirish, bozor.

Аннотация: в статье рассмотрены пути совершенствования повышения эффективности деятельности малого предпринимательства в Узбекистане, факторы влияющие на развитие предпринимательской деятельности. В частности, изучена роль малого предпринимательства в экономике, вопросы которые можно решить с помощью предпринимательской деятельности.

Abstract: the article explores ways of improving efficiency in small business activities in Uzbekistan, factors affecting the development of entrepreneurial activity. In particular, the role of small entrepreneurship in the economy, issues that can be solved with the help of entrepreneurial activity are studied.

KIRISH

Dunyoda davom etayotgan murakkab pandimiya va global iqtisodiy inqroz oqibatlari, turli notinchliklar va ziddiyatlar fonida yuzaga kelayotgan oziq-ovqat va energiya xavfsizligini ta'minlash muhim vazifa bo'lib turgan bir sharoitda, ishlab chiqarish sohasidagi davlat korxonalarini xususiyashtirish va ular negizida vujudga kelayotgan kichik tadbirkorlik tuzilmalarini aniq maqsad bilan qo'llab-quvvatlash orqali mulkdorlar sinfini shakllantirish dolzarb muammolardan biridir. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Hududlarda tadbirkorlik loyihalarini moliyalashtirish mexanizmlarini yanada kengaytirish chora-tadbirlari to'g'risida"¹gi qarorida kichik tadbirkorlik sohasini yanada kengroq rivojlantirish bo'yicha amaliy qarorlar qabul qilingan. Jumladan, Kichik tadbirkorlik subyektlarini moliyalashtirish uchun banklarga 300 mln dollar ekvivalentida kredit liniyasi ajratiladi. Mablag'larining

¹ O'zbekiston Respublikasi Prezidentining, 19.04.2022-yildagi PQ-212-sonli qarori

kamida 70 foizi shaharlardan tashqari hududlarda faoliyat ko'rsatayotgan tadbirkorlarga ajratiladi. Kreditlar yillik 14 foiz stavkada, 5 mlrd so'mgacha miqdorda ajratiladi. Demak kichik tadbirkorlar uchun yillik 14 foiz stavkada 5 mlrd so'mgacha kredit ajratilishi iqtisodiyotimizni rivojlanishida ham katta ahamiyat kasb etadi.

Jamiyatimiz uchun yangi bo'lgan mana shu ijtimoiy tur uning faoliyat sohalari shakllarini o'rganishni nazariy ehtiyojlarigina emas, balki amaliy zaruriyatni ham shart qilib qo'yimoqda.

ADABIYOTLAR SHARHI

Kichik tadbirkorlik malumki, mulkchilik subyektlarining foyda olish maqsadida tavakkal qilib va mulkiy javobgarligi asosida, amaldagi qonunlar doirasida tashabbus bilan iqtisodiy faoliyat ko'rsatishdir. J. B. Sey "tadbirkorlarni aqlli va uddaburon, har ishda tavakkal qilib, o'z maqsadiga erisha oladigan shaxs sifatida ta'riflashga harakat qilgan"². A. Smit "tadbirkor bu kapital egasi. U muayyan tijorat g'oyasini amalga oshirib, daromad olish uchun tavakkalchilik bilan ish boshlaydi, chunki kapitalni biror-bir ishga sarflash doimo tavakkalchilik bilan bog'liqdir"³ deya fikr bildirgan. Kichik tadbirkorlik subyektlariga kimlar kiradi? "Tadbirkorlik faoliyati erkinligining kafolatlari to'g'risida"⁴ qonunga⁴ asosan quyidagilar kichik tadbirkorlik subyektlari hisoblanadi:

- yakka tartibdagi tadbirkorlar;
- ishlab chiqarish tarmoqlaridagi xodimlarining o'rtacha yillik soni ko'pi bilan 20 kishi, xizmat ko'rsatish sohasidagi va ishlab chiqarish bilan bog'liq bo'lmagan boshqa tarmoqlardagi xodimlarining o'rtacha yillik soni ko'pi bilan 10 kishi, ulgurji, chakana savdo hamda umumiy ovqatlanish tarmoqlaridagi xodimlarining o'rtacha yillik soni ko'pi bilan 5 kishi bo'lgan mikrofirmalar;
- quyidagi tarmoqlardagi kichik korxonalar:
- engil, oziq-ovqat sanoatidagi va qurilish materiallari sanoatidagi xodimlarining o'rtacha yillik soni ko'pi bilan 200 kishi;
- metallga ishlov berish va asbobsozlik, yog'ochsozlik, mebel sanoatidagi, shuningdek qonun hujjatlarida nazarda tutilgan boshqa sanoat-ishlab chiqarish sohasidagi xodimlarining o'rtacha yillik soni ko'pi bilan 100 kishi;
- mashinasozlik, metallurgiya, yoqilg'i-energetika va kimyo sanoati, qishloq xo'jaligi mahsulotlari yetishtirish va ularni qayta ishlash, qurilish hamda qonun hujjatlarida nazarda tutilgan boshqa sanoat-ishlab chiqarish sohasidagi xodimlarining o'rtacha yillik soni ko'pi bilan 50 kishi;
- fan, ilmiy xizmat ko'rsatish, transport, aloqa, xizmat ko'rsatish sohalari (sug'urta kompaniyalaridan tashqari), savdo va umumiy ovqatlanish hamda ishlab chiqarish bilan bog'liq bo'lmagan boshqa sohalardagi xodimlarining o'rtacha yillik soni ko'pi bilan 25 kishi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Ilmiy maqolani tayyorlash jarayonida ma'lumotlarni jadvallar asosida qiyosiy tahlil, ma'lumotlarni guruhlash, abstrakt-mantiqiy fikrlash tizimli tahlil asosida statistik guruhlash, induksiya va deduksiya hamda ekspert baho-lash usullaridan ham unumli foydalanildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Hozirgi kunda olib borilayotgan iqtisodiy islohotlarning muhim vazifasi kichik tadbirkorlikni iqtisodiy samaradorligini oshirish, sohada faoliyat olib borayotgan tadbirkorlarning mehnat natijalariga bo'lgan qiziqishini oshirishdir. O'zbekiston Respublikasida kichik tadbirkorlikning 2020-yilning yanvar-sentyabrida 70,3 mingtadan ortiq kichik korxona va mikrofirmalar (fermer va dehqon xo'jaliklarisiz) tashkil qilindi. Bu ko'rsatkich o'tgan yilning shu davriga nisbatan taqqoslanganda 3,0 foizga kamayganini ko'rsatdi.

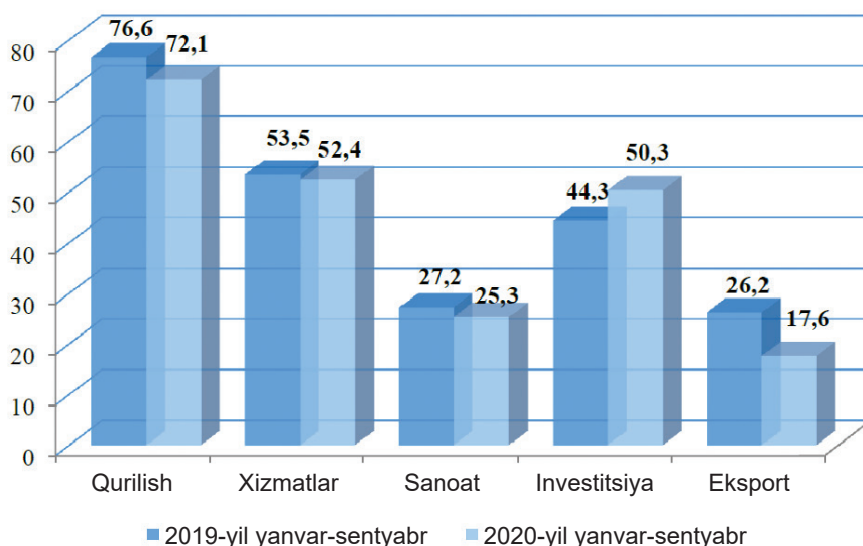
Eng ko'p kichik korxona va mikrofirmalar savdo sohasida (37,0 %), sanoat sohasida (20,7 %), qishloq, o'rmon va baliqchilik xo'jaligida (16,9 %), qurilish sohasida (6,7 %) tashkil etilgan. O'zbekiston Respublikasida kichik tadbirkorlikning yalpi ichki mahsulot tarmoqlaridagi ulishini ko'rib chiqadigan bo'lsak

2019-yil yanvar-sentyabr oyini 2020-yil yanvar-sentyabr oyi bilan solishtirganimizda 2020-yil qurilish tarmog'ida kichik tadbirkorlikni ulishini 4.5% kamayganini ko'rishimiz mumkin. Kichik tadbirkorlikni ulishini kamayishiga sabab mamlakatimizga krib kelgan koronavirus pandemiyasini ko'rsatsak bo'ladi. Demak xar bitta tarmoqni ko'rib chiqadigan bo'lsak faqatgina investitsiya tarmog'ida o'tgan yilning yanvar-sentyabr oyiga nisbatan 6% o'sishni kuzatishimiz mumkin.

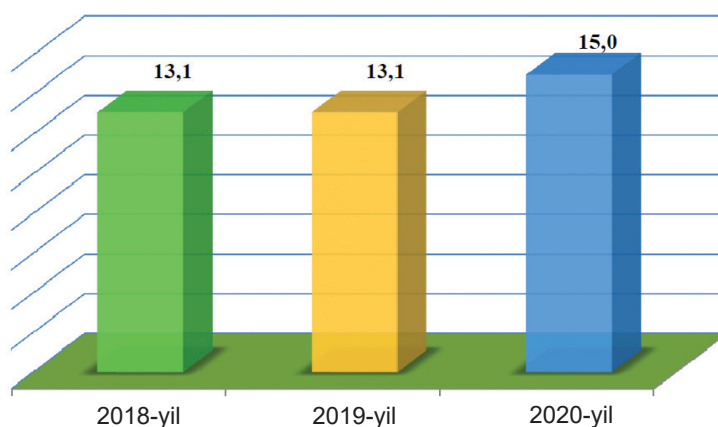
2 Катехизис политической экономии, или Краткое учение о составлении, распределении и потреблении богатства в обществе = Catéchisme d'économie politique. — СПб.: тип. III Отд-ния Собств. е. и. в. канцелярии, 1833. — XIV, [2], 255 с.

3 Смит А. Исследование о природе и причинах богатства народов. — М.: Эксмо, 2007. — 960 с.

4 O'zbekiston Respublikasining Qonuni, 02.05.2012-yildagi O'RQ-328-son.

1 - r a s m: Kichik tadbirkorlikning ulushi (umumiy hajmiga nisbatan % da)

2 - r a s m: 2020-yilning yanvar-sentyabrda O'zbekiston Respublikasida kichik tadbirkorlik subyektlarining soni (har 1000 aholiga, birlikda).

2020-yilning yanvar-sentyabrda kichik tadbirkorlik subyektlarining soni (har 1000 aholiga, birlikda) hududlar bo'yicha eng yuqori ko'rsatkich Toshkent shahrida 31,0 birlik, Navoiy viloyatida 20,8 birlik, Sirdaryo viloyatida 20,4 birlik, Jizzax viloyatida 18,1 birlik, Toshkent viloyatida 16,7 birlik, Buxoro viloyatida 16,7 birlik, Farg'ona viloyatida 13,2 birlikni tashkil etdi. Surxondaryo viloyatida 10,5 birlikka teng bo'lib, ushbu ko'rsatkich eng past bo'lib qolmoqda.

Hozirgi kunda jahonda kichik tadbirkorlikning roli juda katta. U, ayniqsa, postindustrial jamiyat sharoitida o'sib bordi, bu biznesning ushbu shaklining ijtimoiy-iqtisodiy funksiyalarining o'zgarishida namoyon bo'ldi. Kichik va o'rta korxonalar ijtimoiy takror ishlab chiqarish jarayonining tarkibiy bo'g'iniga aylanib bormoqda, ularsiz jamiyatning muvaffaqiyatli ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishini va ishlab chiqarish samaradorligini oshirishni ta'minlash mumkin emas.

1 - j a d v a l: Yevropa Ittifoqidagi mikro, kichik va o'rta tadbirkorlik uchun xususiyatlarni aniqlash⁵

Korxona toifasi	Xodimlar soni, odamlar	Yillik aylanma, million yevro	Yillik balans jami, million yevro
Mikro korxona	1–9	2	2
Kichik tadbirkorlik	10–49	10	10
O'rta tadbirkorlik	50–249	50	43

5 Annual Report on European SMEs 2013/2014 – A Partial and Fragile Recovery http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/facts-figures-analysis/performance-review/files/supporting-documents/2014/annual-report-smes-2014_en.pdf

Kichik va o'rta korxonalarga, shu jumladan xalqaro amaliyotga xos bo'lgan sifat mezonlari orasida quyidagilarni ajratib ko'rsatish kerak:

- mulkchilik va korxonani bevosita boshqarish huquqlarining uzluksizligi. Egasi, qoida tariqasida, korxonani mustaqil ravishda boshqaradi, o'zini xavf ostiga qo'yadi va nafaqat kiritilgan kapital uchun, balki qabul qilingan qarorlar uchun ham to'liq javobgarlikni o'z zimmasiga oladi;
- kichik tadbirkorlikning shaffofligi, uning hajmi egasiga kompaniyada sodir bo'layotgan hamma narsadan xabardor bo'lish imkonini beradi;
- tadbirkorning resurslarni yetkazib beruvchi hamkorlar va mahsulot xaridorlari bilan alohida munosabatlari, shuningdek korxona xodimlari bilan munosabatlarning norasmiy xarakteri;

Oilaviy tadbirkorlik. Kichik korxonalarda asosiy kapital ko'pincha oilaviy jamg'armalardan yaratiladi, biznesning o'zi oila a'zolariga meros bo'lib o'tadi va birjalar va yirik investorlar orqali zarur moliyaviy resurslarni shakllantiradigan yirik korporatsiyalardan farqli o'laroq, xodimlar ko'pincha qarindoshlardan iborat bo'ladi.

2 - j a d v a l: Kichik va o'rta tadbirkorlikning rivojlanish tendensiyalari va ularning alohida mamlakatlar milliy iqtisodiyotiga qo'shgan hissasi⁶

Mamlakatlar	Korxonalarning umumiy sonidagi ulushi, %		Umumiy ish bilan ta'minlanganlik ulushi, %		YalM tarkibidagi ulush, %		Eksportdagi ulishi, %	
	1990–2000-yy.	2010–2020-yy.	1990–2000-yy.	2010–2020-yy.	1990–2000-yy.	2010–2020-yy.	1990–2000-yy.	2010–2020-yy.
AQSh	84-87	97,5-98,3	42-45	58-60	42-45	50-52	28-30	37-40
Yevropa ittifoqi	86-88	97-98	55-58	70-72	50-55	65-68	45-51	68-70
Germaniya	87-88	98,5-99,7	50-52	66-69	42-46	55-57	38-40	50-52
Italiya	89-90	98-99,8	55-58	70-73	46-50	58-60	42-48	58-60
Fransiya	82-85	98-99,6	40-45	58-60	46-50	55-57	36-42	48-50
Shveytsariya	84-87	96-99	45-50	57-62	45-49	54-58	40-43	49-52
Rossiya	20-25	40-42	15-18	35-37	10-12	23-25	15-20	38-40
Xitoy	70-75	98-99	50-55	70-75	36-42	58-60	38-40	65-68

Jadvaldan ko'rishimiz mumkinki kichik va o'rta tadbirkorlikning rivojlangan mamlakatlarda korxonalar umumiy sonidagi ulishi 1990-yillarda 80–90% atrofida bo'lsa 2010-yildan keyin 90% yuqori ulishni tashkil etgan. Yalpi ichki mahsulotdagi ulishi 1990-yildan 2000-yillargacha 40–50% atrofida bo'lsa 2010-yildan keyin Yevropa mamlakatlarida 70% yaqinlashib qolgan bu islohatlarga asosiy sabab qilib quyidagi jadvaldagi ma'lumotlarni ko'rishimiz mumkin:

⁶ Малый и средний бизнес в условиях глобализации мировой экономики // Вестник ГМТУ им. П. О. Сухого. 2021. № 2 (57). С. 90.

3-jadval: Kichik va o'rta biznesni davlat tomonidan qo'llab-quvvatlashni oshirish 2006–2015-yillarda moliyalashtirish mavjudligi⁷

Kichik va o'rta biznesni davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash uchun choralar	Mamlakatlar
Kichik va o'rta biznes uchun kreditlarning kafolati	Ispaniya, Gollandiya, Slovakiya, Sloveniya, Avstriya, Daniya, Finlyandiya, Italiya, Vengriya, Germaniya, Shveytsariya, Fransiya, Polsha, Belgiya, Portugaliya
Startaplar uchun maxsus shart-sharoitlarni ta'minlash	Daniya, Shveytsariya, Gollandiya, Avstriya, Estoniya, Fransiya
Eksport operatsiyalariga davlat kafolatlarini oshirish	Daniya, Finlyandiya, Germaniya, Niderlandiya, Shveysiya, Shveytsariya, Ispaniya, Estoniya
Davlat tomonidan qo'shimcha moliyalashtirish	Shveytsariya, Irlandiya, Daniya
Kichik va o'rta biznes uchun to'g'ridan to'g'ri moliyalashtirishni oshirish	Vengriya, Serbiya, Sloveniya, Ispaniya
Imtiyozli foiz stavkalari	Vengriya, Portugaliya, Ispaniya, Turkiya
Soliq imtiyozlari, kechiktirilgan to'lovlar	Fransiya, Irlandiya, Italiya, Ispaniya, Shveytsariya, Shveysiya, Germaniya
Kichik va o'rta biznes uchun past foizli kreditlar ajratish	Irlandiya, Daniya, Polsha, Belgiya

XULOSA VA TAKLIFLAR

Umuman, keltirilgan muammolar murakkab bo'lishiga qaramay, O'zbekistonda mulkdorlar sinfini shakllantirish va kichik tadbirkorlikni rivojlantirish uchun qulay vaziyat vujudga keldi. Hozirgi vaqtda jamiyatimiz tarkibida real mulkka ega, uni qadrlayotgan va ularni o'z moddiy farovonliklari uchun asos qilib olayotgan kishilarning katta guruhi shakllandi. Ushbu ijtimoiy qatlamni yanada mustahkamlash davlatning iqtisodiy qudrati oshishi, demokratik qadriyatlar qaror topishiga olib keladi.

birinchidan, kichik tadbirkorlik faoliyati bilan shug'ullanish istagini bildirgan aholini maxsus kurslarda o'qitish asosida ularning bilim va ko'nikmalarini shakllantirib, ularga imtiyozli mikrokreditlar berish mexanizmini ishlab chiqish;

ikkinchidan, kichik tadbirkorlikda xususiyashtirish amalga oshirilib, u bilan bog'liq boshqa sohada davlat mulki yoki uning monopoliyasi saqlanib qolishi xususiyashtirilgan korxonalarning manfaatlarini kamsitadi. Bu hol, avvalo, turli tarmoqlardagi narxlarning pariteti buzilishida namoyon bo'ladi.

uchinchidan, kichik tadbirkorlikda mol-mulkni baholashning ilmiy usullari va islohotlarning dastlabki bosqichida tegishli mutaxassislarining bo'lmaganligi ko'pdan-ko'p tartib buzarliliklarni keltirib chiqaradi. Buning natijasida, mulk tadbirkorlik faoliyati bilan shug'ullanishni istagan va shug'ullana oladigan kishilar qo'lga emas, balki tasodifiy kishilar qo'lga o'tib qoladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasining Qonuni, 02.05.2012-yildagi "Tadbirkorlik faoliyati erkinligining kafolatlari to'g'risida"gi O'RQ-328-son.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining, 19.04.2022-yildagi "Hududlarda tadbirkorlik loyihalarini moliyalashtirish mexanizmlarini yanada kengaytirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-212-sonli qarori.
3. Bakhtiyarova Y. Y. (2019). Portfolio as an assessment tool for individualized instruction. Dostijeniya nauki i obrazovaniya, (5 (46)).
4. Касимова Х.С., Мухторова У. К. Малый бизнес и предпринимательство. – Т.; Иқтисод-Молия, 2018.
5. Umurzoqov U.R., Toshboyev A. J. Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik. Darslik. – T.: Sano-Standart, 2014.
6. M. R. Qulmetov. Xususiy tadbirkorlikning iqtisodiyot tarmoqlaridagi roli va elektron tijorat tizimi orqali uning samaradorligini oshirish masalalari. №3 [5] 2022 Agro Inform 132-bet. – Toshkent-2022.

⁷ МСП Банк: Развитие малого и среднего предпринимательства. Зарубежный опыт 2015 г. С. 16 <https://www.mspbank.ru/>

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Xondamir Ismoilov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2023. № 6

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelavermasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77)

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77) telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

«Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot» jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi 26-uy.